

פרוטוקול מס' 140

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום ב', כ"ג בסיון תשל"ב - 5.6.72, שעה 10.30

נ כ ח ר:

חברי הוועדה: א. רימלט - היו"ר

ב. אליעד

מ. בן-פורת

ז. הרמן

מ. ידיד

א. כץ

ש. לויין

מ.צ. בריה

ד. קורן

א. רזיאל-באור

מוזמנים:

ד"ר ד. הרמן, האוניברסיטה העברית

מר ע. לב, "

מר ש. שרמן, הטכניון

גב' י. רום, "

מר ס. אבוטבול, - משרד הבטחון

ש. אבטליון, - משרד החינוך והתרבות

מזכירת הוועדה: ד. פלר

רשמה: ע. הירשפלד

סדר-היום:

דו"ח ועדת משנה של ועדת החינוך לטפול בסכסוך
הרפרטוארי שבין האופרה הישראלית לתזמורת הפילהרמונית;

המשך הדיון במכיוון הקדם-אקדמיות.

467

(נתקב - 13.6.72)

היו"ר א. רימלט:

אני פותח את הישיבה.

באחת הישיבות הטילה ועדת החינוך והתרבות על ועדת משנה, מורכבת מחבר-הכנסת לוי ונממני להיפגש עם שני המוסדות, האופרה הישראלית והתזמורת הפילהרמונית, לבסות להביא לשיתוף-פעולה מסויים, ושני המוסדות הסכימו לכך. קיימנו שתי ישיבות, ואבקש את חבר-הכנסת לוי למסור לחברי הוועדה על ההתפתחות שחלה לאחר-מכן.

ש. לוי:

אני אמסור רק את סופם של דברים. בישיבו לשכנע את אנשי התזמורת - כי רק אותם היה צריך לשכנע; מצד האופרה באה לידי ביטוי שאיפה ברורה לכל שיתוף-פעולה אפשרי. אני מניח מפני שהאופרה רואה בכל שיתוף עם התזמורת ענין של הישג ושל שיפור היוקרה. מתוך רצון לעודד את האופרה אשר באבקה על קיומה וחיה בתנאים קשים ביותר, שמענו ספורים על אחורים בתשלום המשכורת, על גרעונות ועל התלבטויות בלתי-פוסקות כדי לקיים את המוסד הזה.

הצענו לאנשי התזמורת הצעות שונות. ההצעה הראשונה היתה שתקום ועדה מוסכמת שהתזמורת תתיעץ אתה כאשר היא תחליט להעלות על דוכן התזמורת בהיכל התרבות אופרה, או מה שאפשר לכנות כאופרה. ההצעה הזאת, כמוכר, בדחתה. אנשי התזמורת ראו בזה כעין פגיעה בחופש החיים האמנותיים במדינת ישראל, וד"ר רימלט גם ביקש, שבשנת ה-25 למדינת ישראל תסכים התזמורת לקיים מופע משותף עם אנשי האופרה. אני מבין שגם הצעה זו הוצעה - א) כדי להוכיח בזה שאין בין שני הגופים האמנותיים האלה יחסי אי-הכרה מצד אחד; ב) כדי לתת ביטוי של עידוד לאנשי האופרה, שהם מחכים - כך אני מגדיר את זה - למילת עידוד מצד הציבור הישראלי, ואולי באופן מיוחד מצד משרד החינוך והתרבות. לצערנו הרב, אנשי התזמורת דחו גם את ההצעה הזאת.

אחר-כך בקשנו ששני הצדדים ייפגשו שלא בזכותנו, ואולי בצורה זו יגיעו לידי הידברות מסויימת. קבלנו דיווח מהאופרה, שגם הפגישה הזאת, לא בהשתתפותנו, בסתיימה בלא כלום.

מבחינה זאת אני מסכם את השליחות שלנו

כשליחות שבסתיימה בפחי-נפש.

היו"ר א. רימלט:

כאשר שוחחנו אתם, אנשי התזמורת אמרו באופן עקרוני שהם רוצים לשמור לעצמם זכות לכל מופע. אמרתי להם שמבחינה עקרונית איננו מקבילים. כאשר הצעתי, בין היתר, שתהיה אופרה בליווי גגנים של התזמורת, נציג התזמורת אמר שאין מצדם התנגדות עקרונית, אבל הוא חושב שלא ימצא תאריך שבו הם חופשיים. אז הציע חבר-הכנסת לוי לקיים את זה לאחר-מכן. על כך השיב נציג התזמורת: לא, אין לנו אף ערב אחד חופשי. שאלתי אותם אם יש טעם להציע שישב נציג אחד של הנהלת האופרה עם נציג שני של הנהלת התזמורת, אמרו שניהם - כן. ישנו ולא הגיעו לשום תוצאה.

דבר בוסף שאנשי התזמורת הפילהרמונית אמרו לנו הוא: איננו יכולים ואיננו רוצים להתחייב לשום דבר. מעשית, אין לנו בתוכנית לשנה הבאה אופרה מחוץ לקונצרטנטית. בענין זה אין חילוקי-דעות, שהתזמורת הפילהרמונית יכולה להביא אופרה קונצרטנטית. האופרה הישראלית הודיעה לנו שבחודש יולי תביא התזמורת הפילהרמונית את האופרה "שמרון ודלילה". כלומר שהומעינו צ"ל.

אין לנו שום כוח כפיה על שום מוסד. אבל כאשר שוחחנו והקדשנו הרבה סבלנות כדי להמעיט את כל אותם דברים, בייחוד כאשר הכוחות אינם שווים, - באמר לנו שאין בכורבת התזמורת להביא אופרה. זה באמר לנו לפני חודשיים. אני מבין שזו היתה הטעייה, מכיוון שאינני מאמין שהדברים לא היו חתומים לפני חודשיים. אני חוזר על מה שאמר חבר-הכנסת לוי: עשינו בסיון ובכשלונו.

אינני מציע עכשיו להחליף דעות בענין זה. בחודש הבא נסכם כמה דברים של עבודתנו, וביניהם יהיה גם הנושא הזה, ואז תינתן לחברי הוועדה אפשרות להביע דעה.

ש. לוין:

אני חושב שיש גורם במדינה שבכל-זאת יש לו השפעה ויכולה להיות לו השפעה, וזה משרד החינוך והתרבות. אנו צריכים לשאול קודם-כל מה מתכוון משרד החינוך לעשות, ואולי יעלה בידינו לשתף אותו בענין. אני שמעתי שמצד התזמורת הפילהרמונית נתגלה יחס של גוף מצליח אל גוף שאיננו כל-כך מצליח; אנשי התזמורת כאנשים מצליחים - והתזמורת מצליחה בלי כל ספק - לא גילו כל בכונות להבין לנפשם של אלה הזקוקים לטיפוח ועידוד. איננו צריכים להסתפק בדו"ח, אלא לבסות ולעורר את משרד החינוך והתרבות.

גב' ל. פורת:

אם יורשה לי דבר אחד כללי הקשור בתחום של אמנות, אני חושבת בעולם וגם בישראל, הוא תחום תחרותי מובהק, ואינני רוצה כרגע להתייחס לעובדה אם זה טוב כן או רע, אבל זו עובדה. זה תחום תחרותי בהחלט.

כדי לא להכנס כרגע לבעייה המסויימת שעסקתם בה, של התזמורת הפילהרמונית והאופרה הישראלית, - אביא דוגמא של מוסד אחר, שלגבי רמתו יש פחות חילוקי-דעות מאשר לגבי רמת האופרה הישראלית, וזהו האנסמבל הקאמרי. אינני יודעת אם ידוע לחברי הוועדה, שלאנסמבל הקאמרי אין דריסת-רגל בהיכל התרבות. נעשים מאמצים לשכור נגנים טובים מן התזמורת האחת לתזמורת השניה, ומאחר שהאחת יכולה להציע תנאים יותר טובים מן השניה, כמובן שהתזמורת הפילהרמונית, הדואגת לשיפור רמתה ולעתודת נגנים, מקבלת נגנים מהאנסמבל הקאמרי, שעם כל רמתו הנאותה, באבק קשה ובאבק כל כמה שנים לחדש את מלאי הנגנים. אם כן, התחום הוא תחרותי.

הוועדה מעוביבת גם בהיבטים שונים של התחומים האלה. יש אומרים שהעובדה שהתיאטרון הקאמרי ותיאטרון חיפה עושים קו-פרודוקציה, גם היא הרסנית לשני התיאטרונים, כי היא אינה מאפשרת תחרות. תחרות לטיב, רמה, ותחרות לזכות באהדת הקהל. יש לדעת שתחום האמנות היום הוא תחום יקר מאד. האמנות יקרה בעולם ובארץ פחות, כי עדיין יש בארץ קהל לאמנויות שונות.

יש להתייחס קודם-כל לשאלה אם טוב או רע

שיש תחרות, או האם זה טוב להביא לידי שיתוף-פעולה כחזיון קבוע או כדבר חד-פעמי של 25 שנות המדינה.

לגבי משרד החינוך והתרבות - וזו השאלה שהעלה חבר-הכנסת לוין - המדיניות המוצהרת של המשרד בענין זה של תרבות היא, שהוא רואה את תפקידו להעמיד את האפשרות לגופים אמנותיים שונים הקיימים במדינה ושהם בעלי רמה באותה המתקבלת על הדעת, על-סמך חוות-דעת של חברים בתוך הציבוריות להתקיים. אין המשרד מתערב בניהול השוטף של אותם מוסדות אמנות ותרבות. אני רוצה לומר שבשעתו הצעתי למשרד, כאשר הוא עסק באיגסולידציה חשובה לתיאטרון בישראל וחייב אותם בכתב בכמה התחייבויות קשות מאד, - ביניהן שאסור להם לקחת איזו שהיא הלואה בלי רשות המשרד - ומאחר שגודל הסובסידיה הוא כיום ביכור - יש טעם שהמשיג יהיה מיוצג בהנהלות הציבוריות של אותם מוסדות ציבור אמנותיים, כדי שלא יהיה לו רק הפיקוח הרב-ע-שבתי המוגש. היום התיאטרונים חייבים להגיש דיווח חודשי. איש התקציבים אמר שזה לא כדאי, כי אז ההתחייבות והאחריות שלנו גדלה. אני בדעה שהאחריות שלנו ממילא גדולה מאד, ואז מוטב שתהיה אפשרות פיקוח שוטף ללא התערבות, כי גם הנאמנות הציבוריות אינן מתערבות בניהול האמנותי של המוסדות בהם הם יושבים בהנהלה.

זוהי המדיניות המוצהרת של המשרד, שאין

הוא מתערב בניהול אמנותי, בשיקולים אמנותיים שוטפים של המשרד. אני סבורה שהמשרד צריך לשמור לעצמו את הזכות לבדוק מדי שנה, אם המוסד שהוא מקציב לו סכומים כאלה או אחרים, אכן ממלא את היעודים שלשם ניתנת התמיכה.

מ. ידיד:

והמשרד עושה את זה?

גב' ל. פורת:

אני הצעתי זאת למשרד. כאשר משרד החינוך והתרבות מקציב סכומים לא מבוטלים למוסדות תרבות ואמנות, יש לו איזה שהיא השפעה, בין אם הוא מרמז או מסביר מה רצונו. אבל כמדיניות - אין המשרד מתערב בניהול המוסדות.

ג. אליעד:

מדברים על חופש תחרות, ושמעתי שכאילו בעולם אין חופש לגמרי בלי תחימת תחומים. אבל פרט לזה אני רוצה לשאול שאלה אחרת. בישראל לא בכל דבר נותנים את החופש המלא. אנו בכל-זאת גם מתחשבים בצרכים ממלכתיים ומשתדלים לאזן את הדברים. מהנחינה האובייקטיבית, התזמורת הפילהרמונית לא שכנעה אף אחד מחברי הוועדה שיש איזון שהיא הצדקה לכל התחרות שלה באופרה. לכן אני חושב שוועדת החינוך יכולה לסיים בזה את תפקידה. אני התרשמתי שהדבר עלול להגיע גם לשערורייה ציבורית. זאת-אומרת, שאנשי האופרה לא יקבלו את זה בשקט. אם ייווצר מצב כזה שהם לא ידעו מאין יבוא עזרם, אני חושש שעלולים להיות מצבים לא נעימים. אני חושב שמן הנכון לתת על כך את הדעת. אני בדעה שהוועדה צריכה לחפש דרך להמשיך ולהפעיל לחץ ציבורי ממשי, בין אם באמצעות הכנסת, בין אם באמצעות משרד החינוך והתרבות, בין אם באמצעות דעת הקהל; שהדבר יהיה ברור שזוהי תביעה מוסרית, מתקבלת על הדעת מהתזמורת הפילהרמונית, לתרום תרומה צנועה בתמיכה לגוף תרבותי - אמנותי אשר מתלבט בקשיים ושעדיין לא הגיע לרמה כזאת שאפשר להגיד להם - תרוצו יחד ותתחרו.

ד. קורן:

אני חושב שאי-אפשר לדחות את הנושא הזה לעוד חודש מבלי שבחליף בו דעות. גראה לי שהעניין הוא במצב של שערורייה ציבורית, שאיבגי חושב שתתעורר. המצב הוא לא של תחרות, אלא של חתירה בלתי-הוגנת. אם מדובר על תיאטרונים - יש ביניהם תחרות, אבל צריך לדאוג שלא תהיה פרועה. התחרות בין התיאטרונים היא לגיטימית ואנו מקבלים אותה בחברה חופשית. לעומת זאת, האופרה חיה בקשיים גדולים בגלל המציאות הישראלית, לא בגלל שום דבר אחר. היא קולטת עולים במספר גדול, ויש לה הוצאות גדולות. אבל היא איבנה יכולה לפגוע בתזמורת הפילהרמונית, בעוד שלהיפך כן. כי זמרים ואחרים אינם מעבייבה של התזמורת, בעוד שמעבייבה של התזמורת הם בגבים אשר מצויים גם באופרה. אם התזמורת רוצה להזמין אופרה מתוך-לארץ, זה בסמכותה הבלעדית. על-כל-פנים, אם אין חקיקה בעניין זה ויש נוהג, ועדת החינוך והתרבות של הכנסת צריכה להביע מורת-רוח מהתופעה הזאת. האופרה היא הגוף היחיד שעוסק באופרה במדינה, ויש לחזק אותו.

א. כץ:

איבגי מסכים עם חלק ביכר מדברי קודמי, ושאלתי היא אם נקיים דיון מיוחד בנושא זה.

היו"ר א. רימלט:

אנו נקיים דיון מיוחד בנושא.

ש. לוי:

אני מציע, לפני הדיון בנושא, להכין בוסת של סיכום עבודתה של ועדת המשנה בעניין.

היו"ר א. רימלט:

אני מסכים לכך.

המשך הדיון במכינות הקדם-אקדמיות באוניברסיטה ובטכניון

היו"ר א. רימלט:

אנו עוברים לסעיף השני בסדר-היום - המשך הדיון במכינות הקדם-אקדמיות, ואני מקדם בברכה את כל אורחינו. בישיבה הקודמת בשאלו אורחינו שאלות על-ידי חברי הוועדה, והכיבו תשובות. בשמע עתה שאלות בוספות של חברי-הכנסת הרמן וידיד, ואחר-כך נעבור לתשובות.

ז. הרמן:

אני רוצה לדעת אם יש אפשרות להוציא מסקנות, לקראת העבודה החיבוכית בצבא, מתוך הנסיון של המכינות. כלומר, אם על-סמך הנסיון עם הסטודנטים במכינה אפשר להציע שינויים, קודם-כל אולי בהכנה או בעזרה שאפשר לתת לחיילים בשטח החיבוכי. ובנוסף לכך - האם יש מסקנות מתוך העבודה במכינה, שזאת עבודה אינטנסיבית כלפי העבודה גם בנתי-הספר העל-יסודיים בקשר לבגרות, לאור העובדה שבשנה הבאה יחול שינוי בבחינות הבגרות, ולי גראה שהיבו יכולים ללמוד לא מעט מהעבודה לשם הוצאת מסקנות גם לגבי נושא זה של עבודה במכינות. (ב) הייתי רוצה לדעת אם בכל המכינות יש שביעות-רצון בעניין מיון החיילים לפני שהם מגיעים למכינה, ואם כל אלה שבאמת מעוניינים, מגיעים. (ג) אפשר להביח שאפילו כל אלה המגיעים למכינות, אינם יכולים לעמוד בעבודה אינטנסיבית. שאלתי היא, באיזו

מידה יש אפשרות לכוון אותם למכללות הקיימות, ואלה שיש להניח יקבלו כעת מעמד מיוחד על-סמך החוק החדש; והאם יש אפשרות ליצור איזה יחס או קשר יותר מאורגן בין המכינות ובין המכללות. (ד) יש לקחת בחשבון מקרה של בחור שמגיע למכינה ואיבנו מצליח. באיזו מידה יש דאגה לתיסכול של האי-יכולת להצליח, ובאיזו מידה דואגים אחר-כך לבחור זה שיגיע למסגרת אחרת מתקבלת על הדעת.

כן הייתי רוצה לשמוע קצת יותר על הליווי של הסטודנט שעבר את המכינה וממשיך באוניברסיטה ובכל-זאת זקוק לעוד גיבוי.

מ. ידיד:
אני מבקש לדעת מהו מספר התלמידים שלומדים היום במכינה, ואם יש הגבלה למספרם?

גב' י. רום:
אענה על שאלותיך של חבר-הכנסת אליעד. מה ההבדלים מבחינת המכינה בטכניון בין חיילים לבין תלמידים אחרים שלא באו במדים, אלא באמצעות משרד הבטחון כחיילים משוחררים. מבחינה אקדמית ישנו הבדל במוטיבציה, במשמעת לימודים, וכתוצאה מכך גם בהישגים לימודיים. אנו במכינה חושבים שישנה חשיבות רבה מאד למדים עצמם, ולמסגרת משמעתית שמושגת באמצעות צה"ל. יש לנו גם הרגשה, שכאשר המעבר הוא כעבור שבתיים של שירות, ועוד לא קיימת מידה מסויימת של עייפות של החיילים, הם בכנסים ללימודים בקצב טוב יותר. כאשר הם באים לאחר שהשתחררו ונוצר פרק זמן של שלוש שנים, בוצרת הרפיה מסויימת, ופרק הזמן הדרוש עד שהם בכנסים לקצב לימודים באות, הוא ארוך מדי. כתוצאה מכך במשך שלושה חודשים ראשונים הם אינם לומדים טוב, וקשה להשיג את ההפרש. מבחינה חברתית מצבם של המשוחררים הוא הרבה יותר טוב.

גב' י. רום:
שאלה אחרת היתה מהו הביקוש לקורסים ומה הקיבולת של המרכז בחיפה. שוב יש להבחין בין חיילים במדים וחיילים משוחררים. אנו מקבלים מדי שנה 45 חיילים. בארבע - חמש השנים הראשונות מספר המבקשים היה כמעט כמספר המקומות, וכתוצאה מכך בשנים הראשונות היו לנו קבוצות של 45 אנשים. לאחרונה אנו מצליחים להגיע בערך ל-600 עד 700 מבקשים ללמוד במוסדות להשכלה גבוהה, מהם כ-150-200 מעוניינים ללמוד בטכניון. מתוך אלה אנו מוציאים 45 איש שעובים על הקריטריונים ואנו מקבלים אותם.

ג. אליעד:
אני מבין שאילו היתה לכם אפשרות קיבולת יותר גדולה, הייתם מקבלים 150 - 200.

גב' י. רום:
אנו לוקחים אותם 45 איש שעובים לכל הקריטריונים שלנו; את הזקקים ביותר לפי סולם ביקוד מוגדר מראש.

מזה שנה ניתנה לחיפה אפשרות לקלוט חיילים משוחררים, ובענין זה קיים קשר הדוק עם משרד הבטחון כדי לקלוט את הזקקים ביותר, שהם יגיעו אלינו במסגרת של חיילים משוחררים. אנו משתדלים לתפוס את כולם ודי מצליחים בזה. הקיבולת בחיפה מוגבלת על-ידי תקציבים. כיום יש לנו כ-15 חיילים משוחררים, והיינו שמחים אילו היו ניתנים לנו תקציבים נוספים להרחיב את המסגרות.

איך אנו מגיעים אל המועמדים. את כל הפעולה הזאת מנהל צה"ל באמצעות ועדה מיוחדת למינון מועמדים למסגרות קדם אקדמיות. המפעל מתנהל כבר עשר שנים ויצר לעצמו דפוסי עבודה מסויימים. פעולת ההסברה בעשית בצורה כזו: אנו שולחים חומר הסבר בכתב לכל חייל, כדי להבטיח תפוצה מירבית, הנהגנו לפני כמה שנים חומר הסברה אשר פונה לאיש ומציע לו שכדאי לו לנסות ולגשת ללימודים אקדמיים. החייל בדרש לענות על זה שהוא קרא את החומר, על טופס מאד פשוט, ואם הוא מעוניין; אם הוא איבנו מעוניין - מדוע. בשנה שעברה הפעיל צה"ל את קציבי החינוך ביחידות. הקצין טיפל באופן אישי בחיילים והסביר להם מדוע כדאי להם לענות על הטופס, והדבר התבטא במספר התשובות הגדול. באשר לחיילים משוחררים - מר אבוטבול יוכל להרחיב את הדיבור בענין זה.

האמת היא, שלמרות כל התקוות להביא את העניין לידיעת החיילים באמצעות הראדיו והעתונים, המידע לא מגיע לידיעת כל חייל וחייל, כשם שהוא מגיע באמצעות השלישות הראשית. הדרך הטובה ביותר היא על-ידי יצירת הקשר האישי ולוודא שהחייל קיבל את החומר וקרא אותו. זה קושי שאיננו יודעים כיצד להתגבר עליו, ובקשנו מהטכניון לעזור לנו בפרסום תוכניות בראדיו ובטלוויזיה, ולא בענינו בחיוב.

מהי ההתחשבות ברמה הסוציאלית ומה הם הקריטריונים לקביעת העזרה. בטכניון אנו מבדילים בין בזקקות אקדמית ובזקקות סוציאלית, ומכביסים בשלב ראשון בזקקות אקדמית ובשלב שני בזקקות סוציאלית. במשך השנים הגדרת מצב סוציאלי היתה לפי רמת הכנסה, מבלי להתיחס לגודל המשפחה, אפילו אם 10 נפשות מתפרנסות מאותה הכנסה. בשנת 1968 חל שינוי בעניין זה ויש לנו סולם לפיו אנו מגיעים לחישוב של הגדרה לבפש, וזה המדד.

מבחינת מיון חיילים, הוועדה גיבשה במשך שנות עבודתה דרכים לקביעת מצב כלכלי-חברתי, כאשר אנו מביאים בחשבון גם את מצב ההשכלה של ההורים ושל יתר בני המשפחה. אנו רוצים לעזור לה יותר מתוך מחשבה שאם בעזור לראשון, הוא יעזור לבאים אחריו. יש לנו 6 - 7 סעיפים שמקבלים ביקוד, סך-הכל זה בותן לנו מעין פרופיל של מצב כלכלי-חברתי של כל לומד. כאשר אנו צריכים להחליט מי יימנה על ה-45 הראשונים, זה בעשה לפי מספר הנקודות שהאיש צבר, והאנשים הראשונים לפי סדר הביקוד הם שבכנסים.

ג. אליעד: יוצא מזה שאתם מעדיפים בזקקות אקדמית על הנזקקות הסוציאלית.

גב' י. רום: לא אמרתי שאנו מעדיפים. אנו מבדילים בזה. כל חייל יכנס לפי בזקקותו הכלכלית חברתית, אם הוא עונה על הקריטריונים. אם אי-אפשר להכין אותו ללימודים בטכניון, לא ניתן לו מקום בקורס שבמשך 8 חודשים, אלא באפשר לו להתקבל לקורס של שני חודשים. יש כאלה שמצבם הכלכלי חמור ביותר, והמצב הכלכלי הוא המכריע בכל מקרה, בתנאי שהוא זקוק למסגרת לימודית באורך שאנו בותנים.

בשאלה שאלה מה מידת ההצלחה של בחורים אשר לא סיימו בית-ספר תיכון. אנו לא קולטים אנשים למכינה ברמה זאת, אלא רק כאלה שעמדו בארבע מתוך חמש בחינות הבגרות. הכוונה במסגרת הזאת היא לסייע לאנשים שבאים עם שלושה מקצועות ברמה של בחינות בגרות ורמה של בחינות גמר. אנשים אלה זקוקים לעזרה בהשלמת החסר.

ג. אליעד: האם זה בבדק באמת שרובם מעדות המזרח?

גב' י. רום: צה"ל ממיינ ומעביר לוועדה אך ורק צעירים שאביהם או אמם הם בני אחת מעדות המזרח, פלוס בולגריה ויוון. במסגרת חיילים משוחררים איננו קובעים את התנאי הזה.

ישנם הרבה מאד צעירים שהוריהם ביצולי שואה, שהגיעו ארצה ללא מקצוע וילדיהם בגיל 20 - 25 ומצבם בורא, למרות שהם עם ילד אחד, ואנו עוזרים לכל אחד מהם להגיע ללימודים.

מ. ידיד: מתוך 150 שמגיעים לוועדה, כמה מהם בני עדות המזרח?

גב' י. רום: 70% מהם בני עדות המזרח.

שאלה נוספת היתה בקשר למצבם הכלכלי לאחר-מכן, כשהם מגיעים למוסד האקדמי. בעניין זה בקשתי את דקן הסטודנטים בטכניון לכתב בכמה מלים על התמיכה הניתנת לסטודנט בטכניון, ואני ממציאה לכם את תשובתו בנדון.

כאשר ברוב המקרים הדאגה לאנשים במכינה מוטלת על צה"ל או על משרד הבטחון, הם בהנבים מקיצנות חודשיות שבקבעות

על-ידי מממן הקורס. זאת-אומרת, אם הוא חייל במדים, הוא גר במחנה צבאי וכל מחסורו על צה"ל. אם משפחתו בתמכת על-ידי צה"ל, היא ממשיכה להיות בתמכת על-ידי צה"ל כאילו הוא משרת בסיני. באשר לחיילים משוחררים, משרד הבטחון קובע, שוב כבסיס לתמיכה הממשית, הכנסה לבפש, והתמיכה הממשית היא 150 ל"י לחודש לכיסוי הוצאות, כולל בידור - במידה שהם מרשים זאת לעצמם.

הבעייה מתחילה כאשר אוכלוסיה מסוג זה מגיעה למוסד להשכלה גבוהה ונדרשת לממן שכר של בערך 4,000 ל"י במשך 10 חודשי לימוד. זאת בעצם הבעייה המרכזית.

ד"ר ד. הרמן:
בישיבה הקודמת נשאלו שאלות שהתייחסו לאספקטים הפדגוגיים של המכינה, שאלות שהתייחסו לאוכלוסיה וארגון הפעולה.

לגבי האספקטים הפדגוגיים, יש במכינה בירושלים שתי מטרות פדגוגיות והן אלה. תלמיד שבא אלינו, בא עם חסר משני סוגים: (1) חסר בחומר; (2) כישורי למידה. מכיוון שהוא נכשל בבית-ספר תיכון, הגיע בכל-זאת לבחינות בגרות וקיבל ציון במוך, הוא למד על-פה את מה שנדרש לבחינת כניסה לאוניברסיטה וכך הגיע אלינו. ישנו חסר ממשי בחומר, ואנו משלימים חסר זה. מצד שני, מסיבות שונות התלמיד הזה מגיע כאשר אין בידור את הכישורים שהוא צריך על-מנת להתחבט בחומר לימודים הנדרש במכינה אקדמית. זה מתבטא בכושר חשיבה אנליטית, בדברים פשוטים, אבל חשובים, כמו גישה לספריות וכך הלאה. כך שבתוכנית הלימודים מוצאים ביטוי שני האספקטים האלה.

תוכנית הלימודים בקבעת לפי הציונים בתעודת הבגרות. אנו רוצים להשיג לו את אותה תעודה, ויחד אתה את המכשירים שהוא צריך על-מנת להמשיך בלימודים כאלה ועל-מנת לשהות באוניברסיטה לפחות למשך תקופת הלימודים לתואר ראשון. מסיבה זאת אנו חושבים שבזמן היותו של התלמיד במכינה, אנו חייבים לתת לו תנאים של פנימיה, ואנו גם הולכים לכיוון זה.

מתקשרת לזה סוגיה נוספת, שהיא לא פחות חשובה, והיא סוגיה של יעול והכוון. אותו תלמיד שמגיע למכינה ובשאל מה הוא רוצה ללמוד, עונה שהוא רוצה ללמוד בייחוד כלכלה, פיסיקה או סוציולוגיה, - לא תמיד יודע שבאמת לדבר הזה הוא רוצה להגיע. כך שאנו רוצים לבצל את תקופת שהותו במכינה על-מנת לתת לו יעוץ והכוון כדי שהוא יבוא ללמוד את אותו מקצוע שהוא רוצה, תוך הבנת המקצוע ותוך ניצול מכסומאלי של כישוריו השונים. לכן התוכנית בנויה על מקיפות. ישנה אפשרות ללמוד במכינה אחת, ותוך כדי הלימודים לעבור למכינה שניה. ובנוסף לזה, תוספות מגמתיות שמאפשרות במועדים קבועים לעבור ממגמה למגמה.

מאז הישיבה הקודמת חלו גם שינויים ממשיים בצורת ארגון הלימודים במכינה, והם יוכנסו לקראת שנת הלימודים תשל"ג. הם מדגישים עוד יותר את התפיסה הזאת. החל מהשנה הבאה אנו דואגים לכך שיהיו 4 - 5 - 6 קורסים נפרדים. אנו נקיים שנת לימודים אחידה בת 12 חודשי לימוד, שתהיה מחולקת לשלושה טרימסטרים, שכל אחד יהיה באורך של ארבעה חודשים. בצורה זו תהיה לנו אפשרות לקלוט תלמידים כל ארבעה חודשים, וגם לפלוט. הקורסים יימשכו ארבעה חודשים, טרימינלים, כאשר בסוף כל קורס כזה יש אפשרות לכמה נקודות יציאה. כך שיש לנו גם מנגנון סלקטיבי בתוך המכינה. כאן אנו באמת יוצרים תיסכול רב. יחד עם זה, האוניברסיטה הסכימה, החל מהשנה הבאה, להקצות למכינה גוש שיכונים בהר הצופים, כך שכל תלמידי המכינה ירוכזו בגוש אחד ואפשר יהיה לארגן את הפעולה 24 שעות ביום, כאשר נוסף פעולות חובכות, שעורי עזר וכיוצא בזה. היום חציי לומדים בהר הצופים וחציי במוסדרה.

לשאלתה של חברת-הכנסת רזיאל-באור בענין האינטגרציה - המצב באוניברסיטה הוא כזה שבהר הצופים יש מספר מסות בשיכונים, שהן מתמלאות או על-ידי תלמידי המכינה או על-ידי תלמידי בית-הספר חוץ-לארץ, שלגבי האוניברסיטה אלה הן שתי אוכלוסיות שוליים. יש להם רקע שונה לחלוטין. דעתנו היא, שלהתחיל באינטגרציה גם בלימודים וגם בחיים, זה איבנו רעיון טוב. כן טוב להפגיש תלמידים עולים גם עם תלמידי מכינה, ואת זה נעשה בשנה הבאה בצורה כזו: פעולות

חובכות, שחלק מהן ייעשו בשיכונים בהר הצופים על-ידי תלמידי בית-הספר לתלמידי חוץ-לארץ; כך שכמעט כל החובכות בתוך המכינה, - באנגלית ודאי - תיבטן על-ידי תלמידי בית-הספר הדו-שנתי, כאשר תלמידי המכינה ישמשו עבורם מורים בעברית. המחשבה היא שבצורה כזו של הפגשה בצליח להגיע ליצירת יחסים.

תהיה גם אוכלוסיה שלישית, ואלה יהיו תלמידי אוניברסיטה רגילים. בוגרי מכינה שהגיעו לאוניברסיטה, ולא בוגרי מכינה שהגיעו לאוניברסיטה. כך שהמגמה היא ליצור חיי חברה סביב לימודים וסביב פעולות חברתיות שונות.

שאלה אחרת נגעה לסוג התלמידים ואפיים. המכינה בירושלים כוללת השנה 40 תלמידים, השפגיעים אליה משלושה מקורות. המקור הראשון הוא צב"ל. בנהפף לזה מגיעה יקבוצה של חיילים משוחררים באמצעות המחלקה להכרונת התייל המשתחרר במשרד הבטחון; והקבוצה השלישית הם אלה שברשמים או ישירות למכינה או ברשמים לאוניברסיטה, ותוך כדי תהליך ההרשמה מתברר שאין להם את הכישורים המתאימים, והם מופנים ללימודים במכינה. לאלה אנו קוראים "בודדים".

המגמה שלנו במכינה היא לטפל בכל אחת מהאוכלוסיות האלה טיפול שווה, וטיפול שווה מתיחס למילגות שניתנות לתלמידים ולהמשך הטיפול בתלמיד, כאשר ההבחיה הכללית היא שתלמיד שבא למכינה, האוניברסיטה מקבלת לגביו אחריות לארבע שנים, - שנת לימודיו במכינה ושלוש שנות לימודיו באוניברסיטה. האחריות מוצאת ביטוי בשני תחומים: בתחום הכספי ובתחום הלימודי. בהיותם במכינה אנו מאשרים לתלמידים מילגות שמכסות להם את שכר-הלימוד, שמגיע השנה לסכום של 1,400 ל"י למחזור לימוד, ובשנה הבאה יועמד על 500 ל"י לטרימסטר. אנו בותנים לתלמיד סכום מסויים לרכישת ספרים. על יסוד המילגה הזאת אנו דורשים מהתלמיד לא לעבוד. המילגה המכסימאלית שמקבל תלמיד, בהנחה שהוא לומד 12 חודשים, היא 4,800 ל"י. זה כאשר הוא בקריטריונים הזמוכים יותר וכאשר הוא מקבל את הכל במכינה. זה אומר שמילגה לטרימסטר מגיעה לסכום של 1,600 ל"י וזה מורכב משלושת הגורמים האלה. זה ברובו כסף אוניברסיטאי ושמצוי בקרנות מילגה. כאשר תלמיד יוצא מהמכינה אל האוניברסיטה, הוא זכנס למסדרי התמיכה הרגילים של האוניברסיטה, כאשר הסכום המכסימאלי שהוא מקבל זה 2,000 ל"י. לגבי תלמידי מכינה, המיסדר הקובע לגבי מתן הכסף הוא המיסדר הכלכלי. ביתן להשלים זאת עד לסכום של 2,000 ל"י, כאשר יש לו אפשרות לקבל הלוואה מקרן ההלוואות בגובה 1,000 ל"י, הוא מגיע ל-3,000 ל"י לשנה.

חבר-הכנסת קורן שאל בקשר לעלות התלמיד. העלות, להוציא את המילגה, היא כ-3,500 ל"י. יחס מורה-תלמיד הוא קטן מאד. הכתות אינן עולות על 25 - 30 תלמידים. כמובן שכשמעדיפים פעולות חובכות, אזהפעולות בעשות יקרות יותר. בוסף לזה, תלמיד שזכאי לכך, מקבל מילגה, שבמקרה המכסימאלי עשוי להביא את העלות של תלמיד ל-6,000 ל"י לשנה; כאשר ברור שחלק מהמילגה המכסימאלית חוזר לאוניברסיטה בצורה של שכר-לימוד. חבר-הכנסת קורן נקב בסכום של 12,000 ל"י. זה סכום שלא קיים.

השנה יש קבוצה אחת של קדם-עתודאים. אלה בוגרי כחה י"ב שלפני גיוסם לצה"ל בשלחו למכינה, וירושלים מכשירה את חלקם לכניסה לטכניון. זו קבוצה שקמה בתנאי פנימיה מלאים. היא התחילה בקבוצה של 55 תלמידים, והיום לומדים בה 47. היא קצת יותר יקרה, ושוב בגלל יחס מורה-תלמיד, ששם הוא יותר קטן. קבוצה זו מגיעה ל-8,000 ל"י. הוחלט על-ידי כל הגורמים העוסקים בנושא זה, שהבסיון עם קבוצה זו לא עלה יפה והדבר לא יישנה בשנה הבאה. במקום זה הוחלט להגדיל את מספרם של החיילים המשוחררים בקבוצה הזאת.

יש לנו 750 תלמידים ישראלים, כאשר חלקם בשחרור מוקדם וחלקם משוחררים. את הבחינה עברו כ-500 חיילים משוחררים.

לשאלתה של חברת-הכנסת הרמן אם יש מסקנות מעבודה במכינה כלפי בתי-ספר יסודיים וכלפי העבודה החינוכית הבעשית בצה"ל. זה מתקשר לשאלה אם צריך להיות איזה שהוא קשר עם מוסדות לימוד על-תיכוניים לא אקדמיים. אנו מקיימים קשר נמתפתה יותר קשר כזה, עם מכללות שונות, כאשר אנו במסגרת פעולת היעוץ גפנה תלמידים

באופן מסודר גם למוסדות לימוד לא אקדמיים. ישנו הסדר אחד שיופעל בשנת הלימודים תשל"ג עם "הדסה" בירושלים. תלמידים שלא יצליחו במסגרת אקדמית, יופנו לשם. אנו מתכוונים במשך הזמן ליצור קשרים מסודרים עם מרבית המוסדות הללו בארץ. זה לא אומר שהמכינה עדיין לא רואה את עיקר עבודתה בהעברת התלמידים ללימודים סדירים באוניברסיטה. אבל זה בא כדי לא ליצור תיסכול אצל התלמידים שאינם מגיעים ללימודים באוניברסיטה. אנו צריכים ליצור יותר בקודות מוצא.

לגבי המסקנות, אני חושב שהנסיון אצלנו מראה יותר ויותר שאחת הסיבות לכשלון בבית-הספר התיכון הוא חוסר הימצאותן של שיטות עבודה שונות ושל תוכניות לימוד שונות, שיכולות בשלב קודם לאוניברסיטה להיות מתואמות לכל דגם בהתאם לצרכיו של התלמיד, יכולתו ונטיותיו. אותה תוכנית לימודים שקיימת בבית-הספר התיכון ושהיא פחות או יותר קיימת בכל הארץ, מביאה לידי מצב שיש תלמידים שבגלל השיטה ובגלל התוכנית, הם נפלטים. איבני אומר בזה שהשיטה או הדרך שהמכינה נוהגת בה היא הדרך הנכונה. לעומת זה אני מאמין שיש בשיטה ובתוכניות הלימוד שמתפתחות היום תומר, שבשינוי מסויים היו יכולות להיטמע בחינוך העל-יסודי על-מנת להציע קשת מגוונת יותר של לימוד. והדבר נכון גם לגבי הפעולה החינוכית שנעשית בצה"ל. הניתוב הזה יוצר גם מעבר למכינה. לוא המכינות היו יודעות על אותם 1,288 תלמידים, לא ערב שחרורם מצה"ל, אלא מיד עם גיוסם, אז ניתן היה לבצל את שלוש השנים של שירות צנאי לפעולות חינוכיות. כאן יש מקום לתיאום הרבה יותר רחב.

מדוע התיאום הזה לא קיים?

מ.צ. בריה:

התיאום הזה צריך להיות בין צה"ל ובין האוניברסיטאות ובין משרד החינוך והתרבות,

ש. אבטליון:

וזה ענין מסובך מאד.

יש גיוון רב מאד של פעולות. גב' רום דנה בחיילים במדים, שתקופת-מה לפני שחרורם מגיעים לפעולה הזאת. למרבה הצער, גם הטכניון וגם האוניברסיטה מקבלים במשך חשע השנים האחרונות 45 תלמידים לפעולה זו. אנו מנסים להשיג יותר, וצה"ל בנותן פחות. צה"ל קבע להעמיד לפעולה זו שלולגמונים קדם-אקדמיים 90 - 100 חיילים. בזמנו נעשו מאמצים על-ידי השר ארן ז"ל והשר אלון יבד"ל, לקבל יותר חיילים, וצה"ל לא נענה בחיוב לבקשה. לאתרונה יש סיכוי שהמספר יעלה מ-90 ל-120 חיילים במדים. לכך כירונה הגב' רום, ולכך כיוון גם הד"ר הרמן.

צה"ל מעמיד לרשות הפעולה הזאת שני סוגי

חיילים. הוא העמיד השנה קבוצת בחורים אשר סגינו את לימודיהם והיו צריכים להתגייס.

אין בכך ספק, שהפעולה הזאת היא תוצאה של מה שהתרחש בשנה האחרונה בחברה שלנו, ואז החלטנו - אולי אפשר לעודד הזרמת תלמידים יוצאי ארצות המזרח אל האוניברסיטאות בדרך מואצת. לא גייסנו את הבחורים האלה לצה"ל, אלא נתנו להם אפשרות ללמוד שנה אחת באוניברסיטה. שמענו כאן שבסיון זה לא עלה יפה, ולא יחזרו עליו. הניסיון מראה שלא כדאי לקבל בחורים למכינה לפני גיוסם. קבוצה זו כללה תלמידים מעיירות פיתוח, יוצאי ארצות האיסלאם שקבלו חינוך קדם-אקדמי, והם הולכים כעת לאוניברסיטאות.

ד"ר ד. הרמן:

הגענו בארץ למצב שלכל אוניברסיטה יש

עכשיו מכינה, והדבר הזה גם גורם בעיות

שהאוניברסיטאות תצטרכנה לתת על זה את הדעת. ראשית - אפשרות מעבר של בוגרי מכינה מאוניברסיטה אחת ללימודים באוניברסיטה אחרת במכינה שניה. דרושה לכך הסכמה עקרונית. צריך ליצור אפשרות שהוא ילמד באוניברסיטת תל-אביב, אוניברסיטת בר-אילן או באוניברסיטה אחרת. (ב) אנו צריכים להיות אחידים בקריטריונים. לא יתכן מצב שבאוניברסיטה אחת תלמיד אחד יקבל יותר מאשר באוניברסיטה שניה. זה אמור לגבי מילגות ולגבי לימודים. (ג) אם העיקרון מתקבל, שכאשר תלמיד כזה מגיע למכינה, המוסד שמקבל אותו או כל מוסדות החינוך יחד, מקבלים לגביו אחריות לארבע שנים ולא לשנה אחת - אז יש צורך גם לשריין לכך את המשאבים הכספיים. בירושלים עשינו חשבון שעל-מנת להרחיב את הפעולה הזאת ל-2000 תלמידים בשנה ולקבל את ההתחייבות לארבע שנים, זה יעלה בערך 40 מיליון ל"י. זה דבר שמבחינת התכנון הכולל של הענין עוד לא הגענו אליו. התבשרנו על-ידי מר שמואלי

שמשרד החינוך והתרבות מקים יחידה לצורך ענין זה, ואנו מקווים שעל-ידי אותה יחידה נגיע לתיאום יותר טוב.

ס. אבוטבול:

איך מתקיים מיון לפני המכינה.
משרד הבטחון, כמוסד ממשלתי, שולח לכל החיילים בני עדות המזרח, כולל בנות, אשר סיימו לימודיהם בבית-ספר תיכון, את החוברת אשר קבלתם בישיבה הקודמת. אנו מקבלים את כתובותיהם לפי ספר המשתחררים בכל מחזור ומחזור. כל מי שרוצה ללמוד, ניתנת לו האפשרות להתקבל לאחד הקורסים הקדם-אקדמיים. העדיפות ניתנת לנזקקים יותר; אלה שמצבם יותר טוב, משתתפים בשכר-לימוד. אבל לא קיים מקרה שמישהו רוצה ללמוד ולא נמצא לו מקום באחד מהמוסדות להשכלה גבוהה.

אנו מזמינים את כל החיילים שברצונם להשתתף בקורסים אלה, וביחד עם המחלקה להכוונת החייל המשוחרר ומשרד החינוך והתרבות, אנו מפזרים אותם במוסדות להשכלה גבוהה, כל אחד לקורס שהוא מעוניין להשתתף בו ובהתאם לכישורים שלו. כל חייל יכול להתכונן לאחת מהמכינות, ואחר-כך הוא יכול לעבור למוסד אחר. כך אנו מגיעים ל-99% של החיילים המשוחררים שמגיעים את רצונם ללמוד. אנו מודיעים על כך בגלי צה"ל, בעתון "במחנה", גם שולחים חוזרים מיוחדים לאלה שלא עברו לבו בפעם הראשונה, תוך תקווה שאם רצונם ללמוד, יעברו בפעם השנייה. כך אנו מכסים את כל האוכלוסייה הזאת שמגיעה לכמה אלפים כל שנה.

בנוגע לנשירה ולאלה שאינם מתקבלים למכינה - במידה ואנו מקבלים דין-וחשבון שכך וכך בקלטו וכך וכך לא בקלטו, אנו מקיימים שיחה עם אלה שלא בקלטו, ומנסים להפנות אותם למוסד אחר. אינני אומר למוסד ברמה אקדמית, אבל למשל למכון הטכנולוגי בחולון, תוך הבחנה שבסיום הלימודים יקבלו הכנה להנדסאים.

אנו משתפים פעולה עם מישל"ב, ועושים הכל כדי לקלוט אותם במסגרת אחרת. במידה והחייל מביע את רצונו להמשיך בלימודים, אנו משתדלים לעשות הכל כדי לאפשר לו את הדבר. אבל אין טעם לדחוף מישהו שאין לו את הנתונים הדרושים להמשיך ללמוד, וזה עלול לגרום לו סבל מיותר.

משרד העבודה פתח בזמן האחרון קורסים לטכנאים והנדסאים, ומשתתפים בהם גם חיילים משוחררים. אני מדבר אך ורק על חיילים משוחררים. יש היום במוסדות להשכלה גבוהה 820 תלמידים שלומדים לאחר השירות שלהם, ועוד כ-200 חיילים במדים. כאן אנו מצמצמים למצב שרוב האוכלוסייה מורכבת מבני עדות המזרח, ולכן העדיפות ניתנת לפי המצב הכלכלי.

צה"ל מרחיב השנה את הפעולה, ונדמה לי שהשנה נגיע ל-180 חיילים במדים אשר ילמדו במוסדות להשכלה גבוהה, באופן מיוחד בגרושלים ובטכניון בחיפה. זה יתולק לשלוש או ארבע קבוצות, כדי לאפשר לחיילים לנצל את תקופת הלימודים גם כשהם כבר משוחררים; חודשיים-שלושה על-חשבונם אחרי השחרור. הכוונה היא לבני עדות המזרח.

בשנת הלימודים 1973/74 יהיו 1,788

תלמידים בני עדות המזרח בוגרי תיכון

אני שאלתי את בציגת הטכניון שאלה ולא קבלתי תשובה. מה הן המשמעויות משיטת ומדוע זה בשאר "קופי-רייט"?

הי"ר א. רימלט:

אין כאן בכלל שאלה של "קופי-רייט". כאשר קבוצה כמו שלנו באה ומפגינה בחוץ

גב' י. רום:

הישג, אז תלוי מי שואל. אנו בדקנו את עצמנו ושאלנו את עצמנו אותה שאלה פעמים רבות. השיטה היא מאד פשוטה, וכואב שאין מאמצים אותה בשיטות חינוך שונות.

אנו מלמדים בכתות של 25 עד 30 איש. המורים שלנו הם אנשים צעירים, בוגרי טכניון שנמצאים בשלבי לימוד לקראת תואר מסטר או דוקטורט במדעים. הם עובדים לפי שיטה של מנות קטנות, ואין שום ספק שהדבר המרכזי שמגיע את המערכת הזאת, זאת המוטיבציה של הבחורים.

היושב-ראש שאל מדוע אי-אפשר לקחת בחורים מתחת לגיל 21 ללימודים אלה במדעי הטבע. ניקח דוגמא של אותו בחור מאור-יהודה שבא לקורס, או אחר בגיל 18, עם אותה רמה כלכלית ובכס תרבותי, ואנו צותנים לו בית ואותם המורים. אמנם זה היה באוניברסיטה, אבל אני בטוחה שהצוות היה על אותה רמה. אתה עושה אותו דבר, אבל בהבדל אחד, שהוא גער שלא יצא מעיר הפיתוח ולא יצא מסיבורה של אמר; ואני בדעה שאמהות מעדות המזרח הן המפנקות הגדולות ביותר במדינה - והוא איבדו יודע בעצם מה הוא רוצה. אין לו סבלנות ואין לו כוח להשקיע אותו מאמץ אינטלקטואלי, ולא קל לו לשבת משעה 8 בוקר עם הפסקת צהריים קצרה, ומשעה 5 אחר-הצהריים עד 1 - 2 לפנות בוקר לשבת ולהכין שעורים; כי קצב עבודת הבית הוא רצחני. גער בן 18 איבדו מסוגל לזה.

יש לי הרושם שכאשר הם יוצאים מאותה סביבה בה הם היו במשך השירות בצה"ל, הם התקדמו מבחינה של צטילת אחריות. אנו מוצאים הרבה מאד בקרב החיילים, בחור שהוריו, באמר, הם עובדי שירותים. הוא מגיע לצה"ל, עולה בסולם הפיקוד, ובתום השנה השלישית הוא כבר סמל ראשון, עם אחריות על קבוצת אנשים, ויש לו אחריות ביהולית ומבצעית, והוא מתבגר בנושא הזה. יש לו מגע עם קצין, שלפעמים זה קצין טכני עם השכלה אקדמית, והבחור קצת מושפע מזה. ובני כותו או מחלקתו הם מנתים מסודרים, וכשהם מגיעים לתום השירות, הדרך סלולה לפניהם. והבער מעיירת הפיתוח מה יכול לעשות? לחזור לעיר הפיתוח ולהיות פועל טקסטיל. היום הם געשים קציני בטחון בחברות התעופה, אבל זה טוב לשנה. ומה אחר-כך? יש שנשארים בשירות קבע לאחר שטעמו את זה.

אם אנו מפניג אותו לשירות אקדמי, יש לזו הצלחה מעל למשוער. מר שמואלי הקים רשת עצומה של בתי-ספר מקיפים, ועובדה היא שדווקא אוכלוסיה זו איבנה מגיעה לבגרות מלאה, וחלק ביכר ממנה מסתפקים בשלוש בחינות בגרות, בשלוש בחינות שוות-ערך לגמר בלבד, וזה עזוב. העובדה היא שלא לוחצים את הצעירים האלה להגיע למסלול בגרות. הם היו מסוגלים להגיע לבגרות - אולי יותר במוכה, אבל היו עושים את זה.

ברצוני לשאול שאלה. היו כמה דוחו"ת של ועדת חרוב, פטנקין ועוד. הם הגיעו למסקנה, שבמבנה הכלכלי, החברתי והמשקי של מדינת ישראל, יש צורך בשנים הבאות לשים את הדגש על מקצועות טכנולוגיים, בין אם זה בדרג של הדסאי או דרג של טכנאי, ואנו ציפינו שתהיה איזה שהיא הכוונה מגבוה אשר תיתן תמריצים להכשרת כוח-אדם שמסוגל לעשות זאת; לעבור מכיוון של מדעי רוח, שאין בו תעסוקה רבה לבוגרים, לכיוון של טכנולוגיה. לא ניתנו תמריצים כאלה. ולכן, כשאנו באים לזה, יש מעל לאלף חיילים משוחררים, ובתל-אביב וחיפה לומדים כ-300. ומכיוון שמרבית בני עדות המזרח גמזאים היום בחינוך על-יסודי חקלאי או מקצועי, זה יוצר מצב שמסלול הקידום שלהם ילך בהכרח לאפיק טכנולוגי, ואני רואה בזה חשיבות רבה. חבל רק שהתקציבים המושקעים פה מגיעים ל-20% בלבד מכלל התקציבים שמושקעים במוסדות קדם-אקדמיים. על זה אני מבקשת תשובה.

היו"ר א. רימלט: זו שאלה חשובה, אבל אין לי ברגע זה תשובה עליה. לחוסר תשובה יש סיבות,

אבל לא אכנס אליהן.

ד"ר ד. הרמן: אחת הבעיות מבחינת החינוך, שאנו בתקלים בהן בירושלים ובטכניון היא, שיש צורך בתקופת הלימודים הראשונה לשבור יחס מסויים של לימודים, שהוא במידה מסוימת פרי הלימוד התיכוני. בין תלמידי המכינה בירושלים הדבר די בולט. היתה התחבטות עם חומר, ופחות התחבטות עם דרכי לימוד חומר. זה מוצא ביטוי לדוגמא, בכך שתלמיד עשוי לבוא ולומר שהוא קיבל ממורה מסויים להכין טכסט, והוא איבדו מסוגל. בעוד שאם אותו תלמיד היה יושב על אותו טכסט 10 שעות, הוא כן היה מסוגל.

אחד הדברים שאנו צריכים לעשות ומהר, זה לשבור את הדבר הזה, כך שהתלמיד ירגיש שיש לו אתגר. זכרון בהחלט שהעובדה שאנו מעמידים כתות קטנות יותר ומורים טובים יותר מאלה שמצויים בעיירות פיתוח, זה חלק מהדבר. אבל בנרוסף לזה, הגישה הקונספטואלית ללימודים עצמם זה דבר חשוב. אנו משתדלים לתת להם להתחבט בבעיות עם

עם ההדרכה המתאימה.

אחת הבעיות הגדולות עם תלמידים שבאים למכיבות, זה שהלימודים במכיבה ואחריהם הלימודים באוניברסיטה, רוצים לצאת ממקום המוצא, אם זה אור-יהודה או מקום אחר בארץ. יש בריחה, ומעט מאד אנשים בוחרים ללכת למקצועות הוראה. המקצועות העיקריים שתלמידים רוצים ללמוד כשהם בשאלים ביום הראשון לבואם, אלה הם כלכלה, רפואה, רפואת שיניים, מדעי הטבע ומשפטים. מתוך אלף תלמידים בדמה לי שארבעה בקשו ללמוד חינוך. אחד הדברים שהיינו רוצים לעשות, זה לבנות להגיע למצב כזה שהתלמידים יתאמו את עצמם לעבודות שירות בישובים שמהם הם יצאו, להוראה, עבודה סוציאלית וכדומה. יתכן שבעזרת תמריצים שקיימים במשרד החינוך והתרבות אפשר לעשות זאת, - מה גם שמצב הקליטה בשוק העבודה הוא כזה שבדגל המקצועות בהם יש לאנשים תואר ראשון, הם מתקשים במציאת תעסוקה, ובוודאי זה נכון במרבית מקצועות הרוח והחברה. כך שאת מחצית התלמידים יכולנו לתעל למקומות מגוריהם. בצורה זו היינו תורמים להם ולמשק. אבל מבחינת העניין עצמו אין טעם להוציא עוד ב.א.י. בספרות או בחינוך שאין לו תועלת, או ב-מ.א.י., כשהוא איננו יכול להמשיך. הבעיה הזאת של יעוץ ותעול היא בעייה חריפה ביותר, והגסיון שהצטבר בטיפול בסוגייה זו במדינה הוא עדיין נסיון מועט ביותר. עוד לא יצרנו דפוסי יעוץ והכוון בדברים אלה.

ע. לב:
ברור לגמרי, והדברים נאמרו על-ידי גב' הרמן ועל-ידי ד"ר הרמן, שבעצם המכיבה בנוייה משתי קומות. הקומה הראשונה היא צה"ל והקומה השנייה היא צה"ל. לגבי צה"ל עצמו זה ברור מתוך האווירה הקיימת, ומתוך שיחות שקיימתי עם אלפי חיילים שאתם נפגשתי, שההרגשה של החייל בתום השירות בצה"ל שאתה חייב לו משהו; בעיקר פתרון לשאלה מה יקרה אתו לאחר שירותי הצבאי. אין שום חשש לגבי השירות בצה"ל או לגבי האויב העומד ממול. החשש הגדול הוא מה יהיה לאחר מכן. מבחינה זו הגענו למצב שכל חייל אשר לא סיים שמונה שנות לימוד, משלים השכלה של י"ח' כמות בבית-ספר מרכוס. מעבר ל-ח' הכתות צה"ל איננו ערוך. ומה שברור הוא, שכאשר המסגרת מאורגנת, ניתן לעשות הרבה מאד בדברים האלה.

צה"ל מאפשר גם לימוד בכתב. כל אדם שמגיע לצה"ל עם חסר בבחינה, אפילו אם זה חייל בקוויים, ניתן לו הפרינציפליה להשלים את הבחינה החסרה בכתב.

בנוסף למה צה"ל מאפשר, אפשר לשאול מה צה"ל רוצה. הייתי עם קציבי חינוך שונים בפגישות באוניברסיטאות, ושם הועלתה בקשה שיאורגנו קורסים בכתב על-ידי האוניברסיטאות. אני רוצה לומר שכעת מחפשים דרך כיצד להפעיל את השיטה הזאת. אבל דברים אלה הם באמת חלק קטן מהנזקקות, והייתי רוצה כאן לספר במלים קצרות מה היא הנזקקות. לאחר ח' כמות יש אלפי תלמידים שהיו יכולים להשלים את השכלתם ל-י' כתות. צה"ל, כאמור, ערוך לגבי ח' כמות, והוא יודע שישנם אלפי תלמידים שיש להם בתוכם להשלים השכלה של י' כתות ומעלה. צה"ל איננו יכול לקלוט יותר מ-200 תלמידים ל-ח' כתות ומעלה. כך שכאן נוצר שבר מסויים.

אנו דנים לגבי החינוך הקדם-אקדמי, כאשר האוכלוסיה היא מוגדרת, אותם אנשים שביגשו לבחינות, והחסר שלהם הוא כזה או אחר. אנו חייבים לראות את הפער שנוצר עד אותן י"ב כתות, כי כאן ישנו הפוטנציאל הגדול ביותר. הצענו לצה"ל כמה דברים. צה"ל ממיין את האנשים במבדקים שונים בהתאם לצרכיו, עם גיוסו של החייל. הצענו שעם התגייסותו גידון על הפוטנציאל של האיש ועל נזקקותו לקראת סיום שירותו בצה"ל. זה אומר שמערכת החינוך תקבל אז, שלוש שנים לפני סיום שירותו, בתוכם מסויימים מה צפוי בעוד שלוש שנים, ואז ניתן לתכנן את הדברים. הצענו לקחת את ביצוע הדבר הזה על עצמנו, ולהציע הצעות לתכנון מערכת החינוך בהיקף יותר רחב. ההצעה בתקבלה. עוד הצענו שיהיה בציג של האוניברסיטה העברית, אבל שייצג את כל האוניברסיטאות והטוטות הקדם-אקדמיים בארץ, ויתן מידע לחיילים על האפשרויות לגבי המשך לימודיהם במסדות. להשכלה גבוהה. לאחר שירותם. צה"ל לא קיבל את ההצעה.

ש. שרמן:
אני רוצה רק להעיר שאנו מקיימים זו השנה החמישית קורס להכנה בכתב. כל שנה לומדים בקורס 150 - 180 תלמידים, שרובם חיילים. אחוז ההצלחה שם

הוא 45%. התנאי הוא שמתקבלים שם רק אותם תלמידי תיכון אשר אינם יכולים להגיע אליהם לקורס פרונטלי.

ש. אבטליון:

אבי חושב שמן הדין לציין מפעל מגוון כל-כך, שבצורה בשיתוף-פעולה מלא עם אוניברסיטאות, עם משרד הבטחון, משרד החינוך והתרבות ועם יהודים תורמים מחוץ-לארץ. ואבי חושב שזאת פעולה מבורכת מאד, שהגופים שעוסקים בה יכולים להתברך בה.

האמת היא שהיינו רוצים מאד להגדיל את מספר התלמידים במפעל המגוון הזה. באיזה שהוא מקום יש עיצורים שאינם תלויים בנו. העיצורים הם בעצם לגבי לובשי מדים. בצה"ל, ומהימנים עלי דבריו של מר אבוטבול בענין זה.

אשר לענין שלא הוזכר כאן, וכדאי אולי להגיד עליו מספר משפטים. בחורים משוחררים, לאו-דווקא בשנה הראשונה לשחרורם, אלא בשנה השניה, הובאו למכללת בית-ברל ושם הם מקיימים קורס בהצלחה יוצאת מן הכלל. לבחורים אלה לא היתה תעודת בגרות, ולחלקם אף לא השכלה תיכונית מושלמת. הם שקועים 18 שעות בלימודים, ואבי מקוה שהם יקבלו את תעודות הבגרות. במידה שיימצאו תלמידים מסוג זה, או תלמידים במדים במספר יותר גדול, המשרד מעוניין להגביר את הפעולה במסגרת המגוונת של פעולתנו, גם מבחינה תקציבית. שר החינוך והתרבות מעוניין לעשות כל מה שניתן כדי להרחיב את הפעולה הזו.

במשך למעלה משלושה חודשים פירסמו באמצעות גלי צה"ל ובאמצעות העתונים, הודעות על כך שאנו מחפשים בוגרי בתי-ספר תיכוניים משוחררים שיפנו אלינו. ערכנו רשימה גדולה של אנשים שאין להם תעודת בגרות מכל וכל. קבלנו רשימה של בערך 120 חיילים משוחררים, שמתוכם 70 נתקבלו ללימודים אלה. לגבי שאלה קונקרטיים אבי חוזר ואומר: אנו מעוניינים להרחיב את המפעל הזה, ואם ימצאו האנשים המתאימים, שמבחינת בזקקותם הסוציאלית עונים לדרישות שהמשרד קבע, - אנשים אלה יקבלו אפילו שכר-לימוד מודרג. לפני זמן-מה הקצבנו לבוגרי צה"ל שלומדים בטכניון ובאוניברסיטה, את מלוא שכר הלימוד המודרג, כאילו היו תלמידים בבית-ספר תיכון. יכול להיות שבענין זה או אחר לא היינו על אותו גל. אם מדובר על גל שהוא תלמידים יוצאי ארצות המזרח, חיילים משוחררים שהם בזקקים, שנמצאים בבתי-ספר תיכוניים ולא השלימו את לימודיהם, - על גל זה מוכן המשרד לעשות במסגרת התקציבית הנתונה.

בקשר לשאלותיה של חברת-הכנסת הרמן, אשר לקשר בין מכינות ומכללות, - האמת היא שכמה מן התלמידים הלומדים היום בבית-ברל, שעומדים לסיים את הלימודים, גם אם לא יקבלו את תעודת הבגרות, - אבי יודע על 10 עד 15 תלמידים שהחליטו להשאיר על-מנת להמשיך ללמוד במכללת בית-ברל.

אשר להגבלה. לפני שנה הוחלט להקים קרן על שם שני תורמים - אליעזר ומיטלני - ובכספי קרן זאת הוחלט לממן את פעולת המכינות הקדם-אקדמיות. ערכנו גם פרסום וגם ראיונות, ולא קבלנו את המספר המצופה של התלמידים המתאימים לשיטתנו. בקושי קבלנו 200 תלמידים למסגרת הזאת שאבי דן בה. לכן, במידה שיימצאו תלמידים אשר עונים לקטגוריות שאנו דבים בהן, יש לי היסוד להביח שבוכל לקלוט את כולם.

ביהלנו משא-ומתן עם האוניברסיטאות לגבי עלות התלמידים האלה. במסגרת זו או אחרת העלות היתה מעל ליכולתו של משרד החינוך והתרבות לשאת את המעמסה הזאת. אבל לאור הנסיון שלנו עם הטכניון והאוניברסיטה, במסגרת מתואמת של כ-3,500 ל"ל לתלמיד בוכל לקלוט כל תלמיד למסגרת זאת.

אבי רוצה לומר לגב' רגום, שכל מה שמענת - בצדק טענת; אלא שיש לי הרושם שעדיין לא זכוונה ההצחה שבוגרי בתי-הספר התיכוניים המקצועיים הם-הם ההולכים ללימודים טכניים בטכניון. יש לי הרושם שהתלמידים הנוטים ללכת לטכניון, הם לרוב בוגרי בתי-ספר עיוניים. אם הבינותי נכון את טעונך, אז לדברייך רוב התלמידים שהם יוצאי ארצות המזרח, מרוכזים בבתי-ספר תקלאיים או מקצועיים; מדוע לא ננסה להפנות לבתי-ספר עיוניים. לגבי בתי-ספר להנדסאים - אנו מקיימים

כעת באי-ספר להנדסאים בערי הפיתוח. הקימונו בית-ספר להנדסאים בבאר-שבע, על שם אייבין, ותלמידיו כבר לומדים בו. כן יש בבאר-שבע בית-ספר שהוא צמוד לאוניברסיטת באר-שבע. לאמור, אם לא הגיעו אל הטכניון, הרי שחלקם מגיעים לבתי-ספר להנדסאים שהולכים ומוקמים.

תפישתנו היתה שעל התלמידים ללמוד במקומות מגוריהם, במקום שבמזן את לימודיהם בטכניון.

אני רוצה להגיד שמאחר והפעולה הזאת למעשה הולכת ומתמסדת תוך הימים האלה, - מכיוון שהיא התחילה באופן ספורדי כפי שבאמר כאן, והאוניברסיטאות גילו יוזמות שונות והפעולה הלכה והתרחבה - הגיעה העת למסד אותה, לתת הכוון ויעוץ לתלמידים הלומדים בכל האוניברסיטאות. בימים הקרובים, יבך אני מקווה, יתמנה מפקח בכיר במשרד החינוך והתרבות, אשר יצהליצת המחלקה הזאת, על-מנת לתת לפעולה זו גם מסגרת תקציבית מתאימה וגם מינהלית, שהיא חסרה אותה עד היום הזה.

לשאלתה של חברת-הכנסת הרמן ביחס ללקחים חיוביים בחינוך העל-יסודי, אני מודה על האמת שאיבני חושב שנתנו את דעתנו על כך. לאור העובדה שהענין מתמסד והולך, מן הדין לבדוק האם אין אפשרות לאמץ את השיטות, ואולי גם לייעץ לאוניברסיטאות, מתוך בסיון לעזור להם בבסיון של משרד החינוך והתרבות, אם הם לא יראו בכך פגיעה בחופש האקדמי.

א. רוזאל-גאורד:
רצייתי לשאול מה הן המסקנות או הלקחים של משרד החינוך והתרבות מהדברים ששמענו כאן. מצד אחד משרד החינוך יוצא בגד בחינות הבגרות ותעודות הבגרות. ישנה מגמה שהיא איננה חדשה בקרבנו, היא הולכת ומכה גלים יותר ויותר, - בגד בחינות בגרות, בגד תעודות בגרות; תודה לימים היפים ההם, שאנשים היו במודים לפי כושרם ורצונם לקרוא ספרים ולא לפי תעודת בגרות. ומשרד החינוך והתרבות מאמץ לעצמו את השיטה הזאת, לאט-לאט אבל בהדרגה. זה מתבטא גם במודעות שקראנו בעתונים, שיצמצמו את מספר בחינות הבגרות. גם היו זעקות מרות של ארגוני בתי-הספר התיכוניים שאותם לא שיתפו בזה. מהצד האחר של התמונה אנו שומעים כאן שללימודים קדם-אקדמיים יש צורך להשלים את החסר בתעודת בגרות, ויש גם צורך - לפי הצניון של הטכניון - לשוב ללימודים פרוגטלים בכחות קטנות יותר. ואני שואלת את משרד החינוך מה הן מסקנותיו משני הגילויים האלה.

ש. אבטליון:
אני חושב שאיש מוסמך ממשרד החינוך והתרבות לא קבע שהמשרד יבטל את בחינות הבגרות ואת תעודות הבגרות. אולי יתכן שיבוי, אבל בין שיבוי לבין ביטול יש הבדל. מה שאנו עושים במסגרת זאת, אנו למעשה משלימים את החסר.

כפי שבאמר על-ידי השר ועל-ידי חברי לעבודה, נכנסות כרגע רפורמות. נכנסת רפורמה במסגרת של בחינות הבגרות, אבל היא איננה מבטלת אותן, אלא הופכת אותן לשונות ממה שהיו בעבר. אנו הסכמו שתלמידים הלומדים במסגרת של מכינות קדם-אקדמיות באוניברסיטה העברית בירושלים והגבתנים במסגרת היתידה הקדם-אקדמית, יראו בהם כאילו עמדו בבחינות בגרות. זו גם כן רפורמה. אבל הכל מקבלים תעודות בגרות, ואיש איבנו מבטל אותן.

מ. בן-פורת:
קיימנו שתי ישיבות בנושא מכובד זה, ומר שמואלי אמר שהתקוות הן רבות. אני מבקש שהוועדה תקבל פרטיא על התקציב הציטן לפעולה זו, השנה, ומה העוכבית לשנה הבאה, כדי שזדע מה היא המגמה של משרד החינוך והתרבות.

ש. אבטליון:
מר שמואלי ימסור על כך לוועדה בישיבתה הבאה.

היו"ר א. רימלט:
אני מודה לאורחייניעל הוצאותיהם ועל העבודה שהם עושים. עם כל ציפיותינו, אנו מברכים את כל הגורמים שעושים את העבודה הזאת, שאנו רואים אותה בראשיתה, אבל היא מבורכת.

הישיבה נעולה.